İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Istanbul 29 Mayıs University Law Review

Kamu Hizmetlerinde 'Değişkenlik ve Uyarlama' İlkesinin Sınırları Kapsamında Engelli Bir Kamu Görevlisinin Erişilebilirliğinin Engellenerek İstihdamının Kısıtlanması Üzerine Örnek Vaka İncelemesi

*Nida ERDEM**

Öz: İdarenin yürüttüğü kamu hizmetine özgü ilkelerin en önemlilerinden biri "değişkenlik ve uyarlama" ilkesidir. Hatta bu ilke o derece önemli bir ilkedir ki, kamu hizmetlerinde süreklilik ilkesinin işlemesinin de yolunun; etkin, teknolojik ve sosyal gelişmelere ayak uydurabilen, adapte edilebilen bir hizmetten geçtiği ifade edilmektedir. "Değişkenlik ve uyarlama" ilkesi gereğince idare çağın teknolojik ve bilimsel olanaklarını göz önünde tutmak ve sunduğu hizmeti uyarlamak zorundadır. Bu ihtiyaçlara ve zamana uyma zorunluluğu da o kamu hizmetinden, bireyleri ve toplulukları en iyi ve en uygun biçimde yararlandırma amacından doğmaktadır. İdare bu uyarlamayı gerçekleştirmediği takdirde idarenin sorumluluğuna gidileceği ifade edilmektedir. Ancak kamu hizmetini değişen koşullara uyarlamanın da birtakım sınırları olduğu hem öğretide hem yargı kararlarında kabul edilmektedir. Bu noktada idareler, Anayasa'nın 65. maddesi çerçevesinde ekonomik ve hukuki istikrarı gözeterek kamu hizmetini uyarlayacaktır. "Değişkenlik ve uyarlama" ilkesi idareye tanınan takdir yetkisinin de bir anlamda varlık sebebidir. İdarelerin mali kaynaklarında hangi hizmetlerin uyarlanacağına ve yenileneceğine öncelik verecekleri hususunda takdir yetkilerinin geniş olduğu kabul edilmektedir. Konunun önemi güncel bir Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'nde ifadesini bulmuştur. 16 Mayıs 2025 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 2025/8 sayılı Ulusal Erişilebilirlik Günü konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi gereğince "*Erişilebilirlik herkesin, istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir. Engelliler ve yaşlılar başta olmak üzere hareket kısıtlılığı olan bireylerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon başta olmak üzere tüm toplumsal hizmetlerden eşit ve tam faydalanabilmesi ve günlük yaşamını yardımsız şekilde sürdürebilmesi için yapılı çevre, ulaşım ve diğer tüm kentsel hizmetler ile bilişim teknolojileri, bilgi sunumu ve ürünlerin erişilebilir olması gerekmektedir.*" Aynı Genelge'de erişilebilirliğin temel bir hak olduğu ve tüm kamu kurumlarının erişilebilirliği sağlamasının bir görev olduğu da ifade edilmiştir. Tüm bu ifadelere rağmen söz konusu bu Genelge sadece görsel formatta yayımlandığından görme engelliler için ekran okuyucularla erişilememiştir. Başta bu durumun bizzat kendisi erişilebilirlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Benzer bir durum uzun yıllardır kamu kurumlarından birinde çalışan görme engelli bir bireyin, Elektronik Belge Yönetimi Sistemi'ne (EBYS) entegre edilmesini istediği bazı eklentilerin Rektörlük ve ilgili firma tarafından yerine getirilmemesi nedeniyle istihdamı kısıtlanmış, temel hakları ihlal edilmiş ve idari yargıda verilen iptal hükümlerine rağmen mahkeme kararları yerine getirilmemiştir. Bu çalışma görme engelli bir bireyin istihdamının nasıl kısıtlandığı ve erişilebilirliğin nasıl engellendiği üzerine Türkiye'de emsal teşkil eden yargı kararlarını değerlendirerek bu hususta farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede öncelikle kamu hizmetlerine özgü "değişkenlik ve uyarlama" ilkesi kısaca açıklanacak ve bu ilkenin sınırları belirlendikten sonra, örnek vaka üzerinden yargı kararlarının değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, Dijital Erişilebilirlik, Engelli Hakları, Kamu Hizmetlerinde "Değişkenlik ve Uyarlama" ilkesi, Kamu Hizmeti

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, nerdem@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1969-0246

Nida Erdem, '*Kamu Hizmetlerinde 'Değişkenlik ve Uyarlama' İlkesinin Sınırları Kapsamında Engelli Bir Kamu Görevlisinin Erişilebilirliğinin Engellenerek İstihdamının Kısıtlanması Üzerine Örnek Vaka İncelemesi*', İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, 2026, s. 17-31.

Geliş Tarihi: 16/10/2025, Kabul Tarihi: 09/01/2026, Yayın Tarihi: 31/01/2026

Case Study on the Restriction of Employment of a Disabled Public Servant by Impeding Accessibility Within the Boundaries of the Principle of 'Variability and Adaptation' in Public Services

Abstract: One of the most important principles specific to the public service carried out by the administration is the principle of "variability and adaptation". In fact, this principle is so important that in order for the principle of continuity to function in public services, there must be a public service that is efficient, adaptable and able to keep up with technological and social developments. Pursuant to the principle of "variability and adaptation", the administration must take into account the technological and scientific possibilities of the age and adapt the service it provides. The obligation to adapt to these needs and times arises from the aim of ensuring that individuals and communities benefit from the public service in the best and most appropriate manner. It is stated that if the administration fails to make this adaptation, the administration will be held responsible. However, it is accepted both in the doctrine and in judicial decisions that adapting the public service to changing conditions has certain limits. At this point, administrations should adapt the public service by considering economic and legal stability within the framework of Article 65 of the Constitution. The importance of the issue is reflected in a recent Presidential Circular. According to the Presidential Circular No. 2025/8 on National Accessibility Day published in the Official Gazette dated May 16, 2025, "Accessibility is the ability of everyone to reach and use any place and any service independently and safely. The built environment, transportation and all other urban services, information technologies, information presentation and products must be accessible in order for individuals with mobility limitations, especially the disabled and the elderly, to benefit equally and fully from all social services, especially health, education and rehabilitation, and to continue their daily lives without assistance." The same Circular also states that accessibility is a fundamental right and that it is the duty of all public institutions to ensure accessibility. Despite all these statements, the Circular in question was only published in visual format and therefore could not be accessed by screen readers for the visually impaired. This situation itself constitutes a violation of the principle of accessibility. In a similar case, a visually impaired individual who has been working in a public institution for many years was restricted in his employment, his fundamental rights were violated, and despite the annulment decisions issued by the administrative court, the court orders were not fulfilled because the Rectorate and the relevant company did not fulfill some of the add-ons that he wanted to be integrated into the Electronic Document Management System (EBYS). This study aims to raise awareness on how the employment of a visually impaired individual is restricted and how accessibility is prevented by evaluating precedent-setting judicial decisions in Turkey. In this framework, firstly, the principle of "variability and adaptation" specific to public services will be briefly explained and the limits of this principle will be determined, and then the judicial decisions will be evaluated through a case study.

Keywords: Accessibility, Digital Accessibility, Disability Rights, Principle of "Variability and Adaptation" in Public Services, Public Service

GİRİŞ

İdarenin yürüttüğü hizmete özgü ilkelerden biri "değişkenlik ve uyarlama" ilkesidir[1]. Değişkenlik ve uyarlama, çağın teknolojik ve bilimsel gereklerinin olabildiğince göz önünde tutulması, buna göre sunulan hizmetin içerik ve yöntemi ile araç-gereçlerinde sürekli uyarlamaların yapılması zorunluluğunu ifade etmektedir[2]. Bilhassa teknolojide yaşanan gelişmeler kamu hizmetinin özelliklerinde ve sunumunda değişikliklere gidilmesini gerektirdiğinden uyarlama ilkesi daha önemli bir

1 Turan Yıldırım/Melikşah Yasin/Nur Kaman/H. Eyüp Özdemir/Gül Üstün/Özge Okay Tekinsoy, *İdare Hukuku*, 9. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 285.

2 İl Han Özay, *Gün Işığında Yönetim,* 3. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 237.

ilke haline gelmektedir[3]. Hizmet yürütüm biçiminin sınırları içinde kalmak şartıyla hizmetin değişen şartlara uydurulması amacıyla gerekli değişiklikleri yapmayan idarenin buna dayalı sorumluluğu yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir[4]. Kamu hizmetine ilişkin ihtiyaç, toplum tatmin edilerek giderilmediği takdirde toplumda bir huzursuzluk ortaya çıkabilecek ve kamu düzeni bozulabilecektir[5]. Dolayısıyla "değişkenlik ve uyarlama" ilkesi idarenin kullanabileceği tek taraflı bir yetkiyken, bu ilkenin gereklerini yerine getirmek aynı zamanda idarenin görevidir de[6].

Bu yetkinin dayanağı için öğretide farklı fikirler öne sürülmüştür. Bunu, kamu hizmetinin gerekleri ve hizmetin değişen koşullara uyarlanması zorunluluğu şeklinde ifade edenler olduğu gibi; kamu hizmetini, kamu malını ve kamu menfaatini koruma görevi idareye verildiği için uyarlama yetkisinin de verilmesinin zorunlu olduğunu belirtenler ve kamu hizmeti değişken olduğundan idarenin kendisini gelişen toplum ihtiyaçlarına ve teknolojiye uydurma, kamu hizmetinden bireyleri ve toplulukları en iyi ve en uygun biçimde yararlandırma amacından söz edenler de bulunmaktadır[7]. Ancak idarenin böyle bir yetkisinin olması, bu yetkisini hukuka uygun kullanıp kullanmadığını denetlemeyi engellememektedir. Danıştay'ın ifadesiyle "İdarelerin; düzenleme yetkisine sahip olduğu alanlarda, uygulamaları çağın gereklerine ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak değiştirip, yeniden düzenlemesi, kamu hizmetine egemen olan ilkelerden biri olan uyarlama (değişkenlik) ilkesi uyarınca hem bir görev hem de bir yetki ise de; bu yetkinin hukuka uygun olarak kullanılması ve düzenlemede yapılan değişikliğe temel olan, bir başka ifadeyle bu düzenlemeyi gerektiren olguların somut olarak ortaya konulması şarttır."[8]

---

3 Ayşe Almıla Tanrıverdi, *'Yapay Zekanın Kamu Hizmetinin Sunumuna Etkileri',* Adalet Dergisi, Cilt: 2021/1, Sayı: 66, Yıl: 2021, s. 309.

4 Abdullah Uz, *İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerin Hukuksal Rejimi Bakımından Kamu İhale Sözleşmeleri*, 1. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 48-49. Karahanoğulları, idarenin değişkenlik ve uyarlama yetkisini kullanmaması halinde hizmetten yararlananların dava yoluna başvurabileceğini aktarmıştır. Bkz. (Syndicat des propriétaires et contribuables du quartier Croix -de Seguay-Tivoli, CE, 1906), Ibid, s. 293, 294'ten aktaran Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim)*, 3. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 224.

5 İl Han Özay, '*Türkiye'deki Klasik Kamu Hizmeti Anlayışı: 'Çok Yaşa' ya da 'A Tes Amour", 7-8 Mayıs 1998 Galatasaray Üniversitesi Léon Duguit ve Bugünkü Kamu Hizmeti Kollokyumu Tebliğleri*, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 56, Sayı: 1-4, Yıl: 1998, s. 295.

6 *'Devletin varlık sebebi kollektif ihtiyaçların tatmini, umum için lüzumlu ve faydalı olan şeylerin zaruretidir.'* Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt 1, 3. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966, s. 1.

7 Kemal Gözler, *İdare Hukuku* Cilt II, 3. Basım, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019, s. 172. Turgut Tan/Bahar Bayazıt, *İdare Hukuku*, 11. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023, s. 341. Emin Memiş, *Genel İdare Hukuku*, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 188. Onar, s. 1630; Lûtfi Duran, *İdare Hukuku Ders Notları*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 310; Uz, s. 48. Mehpare Çaptuğ, '*Covid-19 Salgınının Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesi Sürecine Etkisi ve Sonuçları*', Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, Yıl: 2021, s. 1309-1327 ve s. 1320. Anayasa'nın başlangıç kısmındaki onurlu hayat sürdürme ifadesinin idareye bu görevi yüklediği görüşü için bkz. Ahmet Bağrıaçık, '*Kamu Hizmetinin Uyarlama İlkesi Üzerine Bir Değerlendirme*', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 3, Yıl: 2018, s. 155-183 ve s. 158.

8 Danıştay 8. Daire, Yürütmenin Durdurulması 2009/6617 E. 25.12.2009 T., Lexpera (Erişim Tarihi: 29.09.2025). Aynı yönde bkz. Danıştay 8. Daire Yürütmenin Durdurulması 2009/7855 E. 11.1.2010 T., Danıştay 8. Yürütmenin Durdurulması 15.1.2010 T., Danıştay 8. Daire Yürütmenin Durdurulması 2009/7827 E. 5.4.2010 T., Danıştay 8. Daire Yürütmenin Durdurulması 2010/106 E. 18.5.2010 T., Danıştay 8. Daire Yürütmenin Durdurulması 2016/3609 E. 16.1.2017 T. Dolayısıyla idarenin sözleşmede tek taraflı değişiklik yapma kararının hukuka aykırı olduğu düşünülüyorsa söz konusu karara karşı iptal davası açılarak, idarenin sözleşmede değişiklik kararının hukuka aykırılığının tespiti halinde iptal edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda idarenin sözleşmenin

Kamu hizmetine özgü ilkelerden bir diğeri de süreklilik ilkesidir. Kamu hizmetlerinde süreklilik ilkesinin işlemesinin de yolu; etkin, teknolojik ve sosyal gelişmelere ayak uydurabilen ve adapte edilebilen bir hizmetten geçmektedir[9]. Bu bağlamda "değişkenlik ve uyarlama" ilkesi birçok İdare Hukuku ilke ve kuralı ile idareye tanınan takdir yetkisinin de bir anlamda varlık sebebidir[10]. Ancak her ne kadar bu ilke varlık sebebi olarak kabul edilebilirse de, hizmeti değişen koşullara uyarlamanın da bir sınırı olmalıdır. Bu sınır her kamu hizmetinin niteliği ve toplum için kazandığı önem dikkate alınarak, İdare tarafından ekonomik ve hukuki istikrarın korunması gözetilerek ve Anayasa'nın 65. maddesi doğrultusunda saptanacaktır[11]. Bu bağlamda İdarelerin mali imkanlarını ne yönde kullanacağı, hangi hizmetlerin uyarlanacağı ve yenileneceğine öncelik verecekleri hususlarında takdir yetkilerinin geniş olduğu kabul edilmektedir[12].

İdarenin hizmeti bizzat görme zorunluluğunun olmadığı hallerde idare, bahse konu hizmeti bir sözleşme akdederek gördürebilmektedir. "Değişkenlik ve uyarlama" ilkesi gereğince de bu sözleşmelerin, ekonomik yararlara ve gelişmelere uydurulması gerekebilmekte ve belki de uyarlama ihtiyacı en çok sözleşme aracında ortaya çıkmaktadır. Ancak idare ister hizmeti kendisi görsün ister bir sözleşme ile başkasına gördürsün değişkenlik ve uyarlama ilkesi kapsamında bir diğer sınır, hizmetin konusu tamamen değiştirilmemeli ve karşı tarafın yerine getirmeyi üstlendiği borç ve yükümlülükler tamamen farklılaştırılarak ayrı bir boyuta taşınmamalıdır[13].

I. İDARENİN TARAF OLDUĞU ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİNE "KAMU HİZMETLERİNDE DEĞİŞKENLİK VE UYARLAMA İLKESİNİN" ETKİSİ

Öğreti ve yargı uygulamasında, sözleşmede idarenin tek yanlı değişiklik yapabileceği yönünde bir düzenleme olmasa da sözleşmede tek taraflı değişiklik yapabilmesinin, "kamu hukuku sözleşmelerine" has bir özellik olduğu dile getirilmiştir[14]. İdarenin taraf olduğu özel hukuk sözleşmeleri ise kendi içerisinde bazı ayrımlara tabidir. Taraflardan birinin idare olduğu ve sözleşme konusu doğ-

---

bazı hükümlerinde tek yanlı değişiklik yapmasına dair kararlarının iptaline ilişkin davaların "iptal davasına" konu olabileceği hususunda bkz. Bahtiyar Akyılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 11. Basım, Seçkin, Ankara, 2024, s. 125.

9 Conseil d'état, Raport Public 1994, Etudes&Documents, n. 46, La Documentation Française, Paris, 1995, s. 21 ve 76'dan aktaran, Ali Ulusoy, *Kamu Hizmeti İncelemeleri*, 1. Basım, Ülke Kitapları, İstanbul, 2004, s. 103. Uyarlama ilkesi ile süreklilik ilkesi arasındaki ilişki için ayrıca bkz. Onar, s. 59. Özay, 235 vd.

10 Metin Günday, *İdare Hukuku*, 11. Basım, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 335.

11 Aydın Gülan, *Kamu Hizmeti ve GörüIüş Usulleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1987, s. 45. Turgut Tan/Bahar Bayazıt, *İdare Hukuku*, s. 341.

12 Bahtiyar Akyılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 19. Basım, Seçkin, Ankara, 2025, s. 588. Ayrıca bkz. Bağrıaçık, s. 170-171.

13 Onar, s. 1630. Önder Ayhan, *'İdari Sözleşmeler'*, Danıştay Dergisi, Sayı: 32-33, Yıl: 9, s. 123. Sözleşmeler bakımından örnek bir Danıştay kararında da şu ifadelere yer verilmiştir: *"idarenin, sözleşmenin doğrudan doğruya kamu hizmetini, kamu malını ve kamu yararını ilgilendiren hükümleri üzerinde değiştirme yetkisine sahip olduğu kabul edilse bile bu yetkinin sözleşmenin konusunu ve edimini tamamen değiştirme, tarafa ifa etmeyi taahhüt ettiği yükümlülüklerden tamamen ayrı mahiyette birtakım yükümlülükler tahmiline kadar gidemeyeceği kabul edilmektedir."* Danıştay 13. Dairesi, 2007/1622 E., 2008/2276 K., 27.2.2008 T., Kazancı, (Erişim Tarihi: 29.09.2025).

14 Ayhan Tekinsoy, *İdari Sözleşme Rejiminin Temel Özellikleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2002, s. 54.

rudan veya dolaylı[15] kamu hizmeti olan özel hukuk sözleşmeleri, bireyler arasındaki saf özel hukuk sözleşmelerinden birçok noktada farklılaşmaktadır[16]. İdarenin bazı sözleşmeleri yıllarca tipik bir kamu hukuku sözleşmesi olarak kabul edilmişken, 1999 yılında Anayasa'da yapılan değişiklik (47. maddeye 4. fıkra eklenmiştir) sonrasında bu sözleşmeleri kanuni nitelendirme gereğince özel hukuk sözleşmesi saymak mümkün hale gelmiştir[17]. Konusu kamu hizmetine dolaylı etkisi olacak sözleşmeler ile kanuni nitelendirme gereği özel hukuk sözleşmesi sayılan sözleşmelerde kamu hizmetinin ilkelerinin geçerli olup olmayacağı kanaatimizce tartışılmaya değer bir konudur. Özellikle de kamu hizmetlerinin değişkenliği ve uyarlama ilkesinin söz konusu bu sözleşmelerde uygulanıp uygulanmayacağı akdin taraflar bakımından önem arz etmektedir. Bu sözleşmelerde işin mahiyeti gereği kamu hizmetine özgü ilkelerin bertaraf edilmesi amaçlanmış olabilir; ancak söz konusu sözleşmelerde görülen kamu hizmetinden yararlanan bireyler bakımından bu durum eşitliğe aykırı ve belki de kalitesiz bir hizmet almalarına sebebiyet verebilecektir. Örneğin ulaşım kamu hizmeti için idare bir yerde kamu hukuku sözleşmesi akdetmişken, başka bir yerde özel hukuk sözleşmesi akdetmişse; birinde değişkenlik ve uyarlama ilkesi uygulanıp çağın gereklerine daha uygun ve daha kaliteli bir hizmet alınabilirken; diğerinde sırf özel hukuk sözleşmesi olduğu ve bu ilkelerin uygulanmayacağı söylenerek bu uyarlama yapılamayacak, böylece aynı hizmetten bireyler faklı koşullarla yararlandırılmış olacaktır. Bu da eşitliği ve kaliteyi ister istemez etkileyebilecektir. O nedenle sözleşmelerin rejimlerine bakarak karar vermekten ziyade, bir sözleşmenin tarafının idare olduğu ve o sözleşmede dolaylı bile olsa bir "kamu hizmeti" görüldüğü taraflarca baştan da bilinen ve öngörülebilen[18] bir husus olduğundan, bu ilkeleri bertaraf etmek kanaatimizce yerinde bir bakış açısı değildir. Çünkü kamu hizmetine özgü ilkeler, temel ilkeler olup, kamu hizmeti nereye giderse onu takip edecek ve uygulanacak ilkelerdir[19]. Bu çerçevede kanaatimizce bu ilkenin gerektirdiği hallerde idarenin taraf olduğu özel hukuk sözleşmelerinde, sözleşmede değişiklik ve uyarlama şartları varsa gerekli değişik-

15 Konusu dolaylı kamu hizmeti olan sözleşmeler ile kastedilen için bkz. Nida Malbeleği, *İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerde Sözleşmede Değişiklik ve Sözleşmede Değişikliğin Özel Bir Türü Olarak "Uyarlama",* On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 23 ve s. 213, d. 78.

16 Malbeleği, s. 23 vd.

17 Anayasa m. 47/4: Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabileceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir.

18 Öngörülebilirlikle ilgili ölçü, ortalama ve makul bir kişinin öngörebilme yeteneğidir. Her somut olay elbette kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ancak eğer risk, ortalama zekâ ve özene sahip, dürüst kişilerce öngörülemiyorsa, bahse konu olayda öngörülemezlik şartının gerçekleştiği kabul edilebilir. Bkz. İbrahim Kaplan, *Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi*, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 151. Bu öngörü belirlenirken işlemin tarafı olan kişilerin mesleği, yaşı, uzmanlığı, almış olduğu eğitimler de önem arz etmektedir. Bkz. Elif Pak, *Türk Borçlar Kanununda Aşırı İfa Güçlüğü (TBK md. 138),* Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 85. Bu noktada 07.05.2003 tarihli, 2003/13-332 E., 2003/40 K. sayılı içtihadında Yargıtay, idare ile iş yapan basiretli tacirlerden beklenen öngörü için ise aynı ticaret dalında faaliyet gösteren tedbirli, öngörülü bir tacirden beklenen özeni göstermesidir yönünde karar vermiştir. Karar özetleri için bkz. Seçkin Topuz, *Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda Denge Bozulması ve İfa Güçlüğü Durumlarında Sözleşmeye Müdahale*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 264-265, d. 341.

19 Vedel, Delvolve, Droit Administratif, s. 1109-1110'dan ve Chevallier, Le Servise Public, s. 38'den ve Ülkü Azrak, Ders Notları, s. 23'ten ve Auby-Ducos Ader, Grands Services Publics, s. 32'den aktaran Gülan, s. 33.

likleri yapmak gerekmektedir[20]. Zira kamu hukuku sözleşmesi ile görülen kamu hizmetinin zaman içerisinde değişiklik ihtiyacı doğurabileceği kabul edilirken; özel hukuk sözleşmesi ile görülen "aynı" kamu hizmetinin bu ihtiyacı doğurmayacağını savunmak makul değildir. Bu nedenle de görevli kılınan adli yargı makamlarının geniş anlamda kamu hizmetine özgü kural ve ilkeleri "ödünç alıp"[21] uygulaması, temel ilkelerin zedelenmesini bir nebze olsun engelleyebilecek ve bu sayede "idarenin özel hukukunun"[22] gelişmesini de sağlayabilecektir.

II. KAMU İHALE KANUNU KAPSAMINDAKİ İŞLER İÇİN AKDEDİLEN ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİNE "KAMU HİZMETLERİNDE DEĞİŞKENLİK VE UYARLAMA İLKESİNİN" ETKİSİ

Kamu İhale Kanunu kapsamında alım, hizmet ve yapım işlerinde akdedilen sözleşmelerin hukuki niteliği hususunda öğreti ve yargı kararlarındaki hakim görüş bu sözleşmelerin özel hukuk sözleşmesi olduğu yönündedir[23]. Nitekim 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nda tarafların, sözleşme hükümlerinin uygulanmasında eşit hak ile yükümlülüklere sahip olduğu ve Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.

Bu sözleşmelerde değişiklik ve uyarlama yapılıp yapılamayacağı meselesiyle ilgili 4735 sayılı Kanun'un 4. maddesinde kanunda belirtilen haller dışında sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılamayacağı ve ek sözleşme düzenlenemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda aynı Kanun 15. maddesinde sözleşmede değişiklik yapılması halini açıkça düzenlemiştir[24]. Bu hükme göre sözleşme bedelini aşmamak ve karşılıklı anlaşmak şartıyla ancak işin yapılma veya teslim yerinde ya da işin süresi ile ödeme koşullarında işi süresinden önce yapmak/teslim etmek şartıyla değişiklik yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu hüküm emredici nitelikte olup, farklı yönde bir değişiklik yapılması da mümkün görülmemiştir[25].

---

20 İdarelerin bir sözleşmeyi akdettikten sonra ortaya çıkan yenilik ve gelişmeleri mali imkanları yettiği ölçüde kamu hizmetine uyarlamak, öngörmek ve planlamakla görevli olduğu hususunda bkz. Yücel Oğurlu, *İdare Hukukunda 'E-Devlet' Dönüşümü ve Dijitalleşen Kamu Hizmeti,* On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 163.

21 Tekinsoy, s. 97-98.

22 Malbeleği, s. 195.

23 Tahsin Bekir Balta, *İdare Hukukuna Giriş I*, TODAİE Yayınları No: 117, Ankara, 1968/1970, s. 187. Duran, s. 447. A. Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku*, 17. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 315. Bahtiyar Akyılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, s. 479. Günday, s. 216. Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku*, 2. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 165 vd. Emin Memiş, s. 185.

24 Sözleşmede değişiklik yapılması:

Madde 15- Sözleşme imzalandıktan sonra, sözleşme bedelinin aşılmaması ve idare ile yüklenicinin karşılıklı olarak anlaşması kaydıyla, aşağıda belirtilen hususlarda sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılabilir:

a) İşin yapılma veya teslim yeri.

b) İşin süresinden önce yapılması veya teslim edilmesi kaydıyla işin süresi ve bu süreye uygun olarak ödeme şartları.

25 Danıştay'ın 2004/445 E.- 2004/249 K. sayılı içtihadı için bkz. Danıştay Kararları Dergisi, Sayı: 6, s. 11 vd. Benzer yönde Danıştay 1. Dairesi'nin 2005/164 E. 2005/357 K. sayılı içtihadı için bkz. Danıştay Dergisi, Sayı: 110, s. 1 vd. Ancak Danıştay 1. Dairesi'nin E. 2005/164 K. 2005/357 sayılı içtihadın ayrıca karşı oyu olduğunu da belirtmek isteriz.

Ancak sözleşme değişikliğinin özel bir türü olan uyarlamanın şartlarının varlığı halinde kamu ihale sözleşmelerinde de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 138. maddesinde baştan öngörülemeyen haller için düzenlenen aşırı ifa güçlüğü şartları varsa uyarlama yapılabildiğine Kamu İhale Kurumu kararlarında ve yargı kararlarında rastlamak mümkündür[26]. Bu kapsamda somut olayda 6098 sayılı Kanun'un 138. maddesinde şartlarının olup olmadığı araştırılmalı, şartların varlığı halinde söz konusu kamu ihale sözleşmesi uyarlanmalıdır.

III. KAMU İHALE SÖZLEŞMESİNDE UYARLAMA YAPILMAMAK SURETİYLE ENGELLİ BİR KAMU GÖREVLİSİNİN ERİŞİMİNİN ENGELLENEREK İSTİHDAMININ KISITLANMASI ÜZERİNE ÖRNEK VAKA İNCELEMESİ

Çalışmamızın ilk kısmında teorik anlamda "değişkenlik ve uyarlama" ilkesi açıklandıktan sonra bu ilkenin idarenin sözleşmelerindeki uygulanma biçimi ele alınmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde ise söz konusu ilkenin uygulanmadığı gerçek bir vakada görme engelli bir bireyin istihdamının nasıl kısıtlandığı ve erişilebilirliğin nasıl engellendiği ilgili yayımlanmamış mahkeme kararları incelenerek durum ortaya konulmaya çalışılacak ve bahse konu yargı kararları hakkında değerlendirme yapılacaktır.

Bahse konu vakada görme engelli bir birey 2012 yılında bir devlet üniversitesinde kamu görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve kendisine Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nda şef kadrosunda görev verilmiştir. 2020 yılına kadar söz konusu kamu görevini, erişilebilirlik bakımından hiçbir sorun yaşamadan yerine getirmiş ve Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) ile diğer sistemleri de kullanabilmiştir. Üniversite 2021 yılında yapmış olduğu yeni yazılım ihalesi sonrasında, yeni bir firma ile anlaşmış ve yapılan ihale kapsamındaki hizmet sözleşmesi yürürlüğe girince daha önceden kullanılan EBYS paneli tamamen değiştirilmiştir. Sistemin yeni hali ekran okuyucularla uyumlu olmadığı için EBYS'yi kullanamadığını fark eden görme engelli kamu görevlisi durumu bir dilekçeyle Üniversiteye müracaat ederek bildirmiş ve gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmiştir. Ancak görme engelli bireyin bu talebi zımnen reddedilmiştir. Bu talebinin zımnen reddi üzerine yargılama sürecine geçilmiştir.

---

26 *"4735 sayılı Kanun'da aşırı ifa güçlüğüne yönelik bir hüküm yer almamaktadır. Ancak anılan Kanun'un 36'ncı maddesinde, Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Bu çerçevede, sözleşme şartlarında meydana gelen olağanüstü değişmeler neticesinde sözleşmenin yeni şartlara uyarlanması 4735 sayılı Kanunda öngörülmemiş bir müessese olduğundan Borçlar Kanunu hükümlerine başvurulması mümkündür… Bu itibarla; Borçlar Kanununun anılan maddesi çerçevesinde sözleşme şartlarının olağanüstü değişmesi nedeniyle taraflardan birinin sözleşme ile üstlendiği edimini yerine getirmesi olağanüstü derecede zorlaşmış ise, işlem (sözleşme) temelinin çöktüğü ve mevcut koşullar çerçevesinde taraflardan üstlendikleri edimi yerine getirmelerinin beklenmesinin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edeceği iddia edilerek mahkemeden sözleşmenin mevcut olağanüstü şartlara göre uyarlanması ya da sözleşmenin feshi/sözleşmeden dönme talep edilmesi mümkündür. Dolayısıyla işçilere ödenecek ücretlerin asgari ücretin belirli bir yüzde fazlası olarak belirlendiği ihalelerde, asgari ücret artışının beklenenin çok üzerinde olması sebebiyle ifanın zorlaşması ve sözleşme sonucu elde edilecek faydadan çok daha ağır mali külfet getirmesi söz konusu ise bu durumda mahkemeden uyarlama talebinde bulunulabilecektir."* Kamu İhale Kurulu'nun 28.01.2016 tarih ve 2016/DK.D-11 sayılı kararı, *"…, taraflar arasındaki sözleşme her ne kadar Kamu İhale Mevzuatı'na göre yapılmış ise de; aynı zamanda özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olup, tarafların sulh olma ya da olaydaki gibi koşulları varsa bedelin uyarlanmasını talep etme haklarının bulunduğu…"* Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 2022/4536 E. 2024/994 K. 22.4.2024 T. kararı ve benzer yönde Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2021/8400 E. 2023/2447 K. 26.4.2023 T. kararları için bkz. Lexpera (Erişim Tarihi: 30.09.2025)

A. İptal Davası Süreci

Görme engelli kamu görevlisi tarafından öncelikle zımni ret işleminin iptali talebiyle iptal davası açılmıştır. Bu dava sürecinde Üniversitenin beyanları incelendiğinde bahse konu sözleşmeyi ve dolayısıyla kamu hizmetini uyarlamak yerine, görme engelli bireyin farklı bir pozisyonda çalışmasını sağladıkları yönünde olmuştur. Diğer bir deyişle, Üniversite, görme engelli bireyin görev yerini değiştirmiş ve görev kapsamını da farklılaştırmıştır.

İstanbul 14. İdare Mahkemesi 2021/1095 E. 2022/1216 K. sayılı kararı ile söz konusu zımni ret işlemini iptal etmiştir. Bu kararda Anayasa'nın m. 10., 49., 50. maddesi hükümleri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından onaylanan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin "Erişilebilirlik" başlıklı 9. ve 27. maddesi, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "İstihdam" başlıklı 14. maddesi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Engelli Personel Çalıştırma Yükümlülüğü" başlıklı 53. maddesi ve Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmeliğin "İşyerlerinin Engellilerin Çalışma Şartlarına Göre Düzenlenmesi" başlıklı 16. maddesine atıf yapılarak "dava dosyasında bulunan bilgi ve belgeler ile tarafların beyanları dikkate alındığında görme engelli olan davacının engelinden dolayı davalı idare tarafından kullanılmaya başlanan Elektronik Belge Yönetim Sistemini kullanamadığı ve bu sistemin kullanımını gerektirmeyen farklı bir birimde görevlendirildiğinin anlaşıldığı, bu haliyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile düzenleme altına alınan eşitlik ilkesi ile çalışma hakkının davalı idare tarafından ihlal edildiği anlaşıldığından davalı idare nezdinde kullanılan Elektronik Belge Yönetim Sistemi'nin engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi talebiyle yapılan başvurunun cevap verilmeksizin zımnen reddedilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı" sonucuna ulaşılmış ve dava konusu işlemin iptaline hükmedilmiştir.

Ardından Üniversite söz konusu iptal hükmünü istinaf etmiştir. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdare Dava Dairesi'nin 2022/1196 E. 2023/684 K. kararıyla istinaf başvurusuna konu mahkeme kararı hukuka uygun bulunmuş ve başvuru dilekçesinde ileri sürülen iddialar da söz konusu kararın kaldırılmasını sağlayacak nitelikte görülmediğinden istinaf başvurusu reddedilmiştir.

Aynı kamu görevlisinin farklı görev yerlerinde çalıştırılması nedeniyle sadece EBYS kullanımı değil, EBYS dışındaki diğer bilgi yönetim sistemlerini kullanması da gündeme gelmiştir. EBYS dışındaki diğer bilgi yönetim sistemlerinin de erişilebilirlik sorununun çözülmesi ve görme engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi talebiyle yaptığı başvurusu reddedilen görme engelli kamu görevlisi bu işleme karşı da iptal davası açmıştır. İstanbul 14. İdare Mahkemesi 2022/1328 E. 2023/411 K. sayılı kararıyla benzer içerikteki bu davada aynı gerekçelerle aynı yönde iptal hükmü kurmuştur. İstanbul 14. İdare Mahkemesi'nin bahse konu bu kararı yine Üniversite tarafından istinaf edilmiş, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdare Dava Dairesi Esas No: 2023/675 Karar No: 2023/1532 sayılı kararı ile İstanbul 14. İdare Mahkemesi'nin kararını hukuka uygun

bulunmuş ve ileri sürülen iddialar da söz konusu kararın kaldırılmasını sağlayacak nitelikte görülmediğinden istinaf başvurusu reddedilmiştir.

B. Tam Yargı Davası Süreci

İptal davası süreci tamamlanmadıktan sonra görme engelli kamu görevlisi manevi zarar talebi ve iptal hükmü kurulan yargı kararı yerine getirilmediği için tam yargı davası açmıştır.

Manevi zararı için açmış olduğu tam yargı davasında İstanbul 8. İdare Mahkemesi 2022/2562 E. 2023/2027 K. sayılı kararında bir idari işlemin mahkeme tarafından iptal edilmiş olmasının her durumda idarenin tazminat sorumluluğunu gündeme getirmeyeceği, davalı idarenin, kasten ve kötü niyetle hareket ederek, görme engelli kamu görevlisine yönelik olarak kişisel varlığı ile şeref, haysiyet, kişilik hakları veya vücut bütünlüğüne yönelmiş bir saldırısının bulunmadığı ve idarenin ağır hizmet kusurunun da tespit edilemediğine dikkat çekerek idare aleyhine manevi tazminata hükmedilmesini gerektiren şartların oluşmadığı kanaatine varmıştır.

Mahkeme kararının yerine getirilmemesi nedeniyle açılan tam yargı davası ise dava açma süresinin geçtiğinden bahisle reddedilmiştir. Görme engelli kamu görevlisi İstanbul 14. İdare Mahkemesinin 19.07.2022 tarih E:2021/1095, K:2022/1216 sayılı kararıyla işlemin iptaline karar verildiği, ancak bu kararın Üniversite tarafından yerine getirilmediğinden bahisle ilgililer hakkında yasal işlem başlatılması ve yüklenici firmaya mahkeme kararının gerekliliklerini yerine getirmemesinden kaynaklı yaptırım uygulanması talebiyle idareye 31.03.2023 tarihinde başvurmuş; ancak bu başvurusu 10.04.2023 tarihli işlemle reddedilmiş ve dava dosyasına ibraz edilen EBYS ekran görüntüsünden 10.04.2023 tarihinde işlemin görüntülenerek görme engelli kamu görevlisine tebliğ edildiği anlaşılmıştır. İşlemin tebliğ tarihinden 60 gün içerisinde veya İdari Yargılama Usulü Kanunu kapsamında idareye başvuru yapıp başvurunun reddi üzerine kalan dava açma süresi içerisinde dava açılmadığı için söz konusu bu dava İstanbul 8. İdare Mahkemesi 2022/2562 E. 2023/2027 K. kararıyla süreden reddedilmiştir. Bu hususta görme engelli kamu görevlisi tarafından yapılan istinaf başvurusu da İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Üçüncü İdare Dava Dairesi 2024/518 E. 2024/1014 K. sayılı karar ile reddedilmiştir.

C. Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Süreci

Başvuru, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası ile yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvuruda ileri sürülen iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin görülmüş ve mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik oluşturan bir hususun da bulunmadığı belirtilerek ihlal iddialarının kanun yolu şikayeti niteliğinde olduğuna hükmedilmiştir.

Bir diğer iddia olan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği hususunda ise Anayasa Mahkemesi başvuruya konu yargılamayı bir bütün olarak incelemiş ve bu hak yönünden bir ihlalin olmadığının açık olduğu kanaatine varmıştır.

Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesi 2023/102369 başvuru numaralı ve 9/4/2025 tarihli kararıyla kabul edilemezlik hükmü kurmuştur.

D. TİHEK Süreci

Yargılama süreci bitmesine rağmen Üniversite mahkeme kararlarını yerine getirmediğinden görme engelli bireyin mağduriyeti giderilememiştir. Bunun üzerine ayrımcılık yasağına engellilik temelinde aykırılık teşkil ettiği iddiasıyla görme engelli birey TİHEK'e başvurmuştur[27].

TİHEK iki başvuruda yer alan taleplerin benzerliği nedeniyle meseleleri birleştirerek incelemeye karar vermiştir[28].

TİHEK yapmış olduğu inceleme neticesinde, Üniversite ile şirket arasında akdedilen kamu ihale sözleşmesinde yazılımın görme engelliler tarafından kullanımına, erişilebilirliğine ve Web İçeriği Erişilebilirlik Yönergeleri (WCAG)[29] ilkelerine uygunluğuna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığından somut olaydaki yükümlülüğün Üniversitede olduğuna kanaat etmiştir.

Aynı kararında görme engelli bireyin talepleri ve yargılama süreci iki yılı aşkın süredir bütüncül bir şekilde ele alınıp kapsamlı bir iyileştirme yapılmadığı ve engelli bireylerin ihtiyaçlarının gözetilmesi noktasında Üniversitenin gerekli özeni göstermediğine hükmetmiştir.

Üstelik TİHEK kararında sadece günümüzdeki erişilebilirliğe değil, gelecek bir tarihte öğrenciler ve diğer personelin de bu sisteme erişilebilirliğinin olması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Ayrıca bahse konu kararında TİHEK, erişilebilirliğin sağlanamaması nedeniyle görme engelli bireye "şef pozisyonuna" uygun olmayan görevlendirilmelerin yapılmasını da hukuka uygun bulmamış; başvuranın mesleki tecrübesi ile uyumlu bir çalışma ortamı sağlanmadığını ve kariyer gelişiminin desteklenmediğini belirtmiştir.

TİHEK son olarak üç yılı aşkın süredir bilgi ve iletişime erişimi olmayan engelli bir bireyin düşünce ve ifade özgürlüğü de dahil birçok temel hakkının zarar göreceğine ve kısıtlanacağına kanaat etmiş, ayrımcılık yasağının engellilik temelinde ihlal edildiğine ve Üniversiteye üst sınırdan idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

SONUÇ

Üniversitenin yargılama sürecindeki beyanları arasında yazılım ihalesi neticesinde akdedilmiş olan kamu ihale sözleşmesinde "erişilebilirlik" ile ilgili bir maddenin olmaması ve erişilebilirliğin sağlanabilmesi için sözleşme tutarının dört katı tutarında bir bedelin firma tarafından talep edildiği

27 Başvuru No: 2023/2799-2024/1315.

28 Toplantı Tarihi 30.12.2024, Karar No: 2024/1302.

29 11.12.2008 tarihli Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 W3C Recommendation için bkz. https://www.w3.org/TR/WCAG20/, (Erişim Tarihi: 4.12.2025) ve 6.05.2025 tarihli Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1 W3C Recommendation için bkz. https://www.w3.org/TR/WCAG21/, (Erişim Tarihi: 4.12.2025).

yer almaktadır. Bu husus yukarıda bahsetmiş olduğumuz sözleşme akdedilirken "öngörülemeyen hal" olarak ele alınabilirse, söz konusu sözleşme kamu ihale sözleşmesi dahi olsa uyarlamaya konu olabilecektir. Nitekim yeni bir ihale yapılarak ve yeni bir sözleşme imzalanarak, yeni bir hukuki durum ortaya çıkmıştır. Somut olayda eğitim kamu hizmetinin sunulması sırasında kullanılan elektronik sistemlerin daha kaliteli, verimli ve hizmete daha uygun hale getirilebilmesi için "kamu hizmetlerinin uyarlanması ve değişkenliği" ilkesinin özel hukuk sözleşmelerinde de uygulanması gerektiğinin önemli bir örneğini teşkil etmektedir.

Konunun önemi ayrıca güncel bir Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'nde de ifadesini bulmuştur. 16 Mayıs 2025 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 2025/8 sayılı Ulusal Erişilebilirlik Günü konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi gereğince "Erişilebilirlik herkesin, istediği her yere ve her hizmete, bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesidir. Engelliler ve yaşlılar başta olmak üzere hareket kısıtlılığı olan bireylerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon başta olmak üzere tüm toplumsal hizmetlerden eşit ve tam faydalanabilmesi ve günlük yaşamını yardımsız şekilde sürdürebilmesi için yapılı çevre, ulaşım ve diğer tüm kentsel hizmetler ile bilişim teknolojileri, bilgi sunumu ve ürünlerin erişilebilir olması gerekmektedir." Aynı Genelge'de erişilebilirliğin temel bir hak olduğu ve tüm kamu kurumlarının erişilebilirliği sağlamasının bir görev olduğu da ifade edilmiştir. Tüm bu ifadelere rağmen söz konusu bu Genelge sadece görsel formatta yayımlandığından görme engelliler için ekran okuyucularla erişilememiştir. Başta bu durumun bizzat kendisi dahi erişilebilirlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu düzenlemedeki erişilebilirlik tanımı da düşünülünce yeni ihale ile yeni sözleşmenin üzerinden yaklaşık 6 yıl geçmesine ve görme engelli birey tüm iç hukuk yollarını tüketmesine rağmen mahkeme kararları yerine getirilmemiş ve kişi hakkını kullanabilir hale gelememiştir. Üstelik fiili ve hukuki bir imkansızlık hali de somut olayda bulunmamaktadır. Bu bağlamda görme engelli bireyin uluslararası ve ulusüstü örgütler önünde, özellikle de BM Engelli Hakları Komitesi nezdinde başvuru yapması kanaatimizce hakkına ulaşabileceği yollardan en etkilisi olabilecektir. Diğer yandan bir mahkeme kararının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) m. 28 gereğince yerine getirilmemesi halinde açılacak maddi ve manevi tazminat davası bizzat yine İYUK m. 28'de düzenlenmiş ve bunun için idareye bir başvuru şartı da getirilmemiştir. Uygulamada mahkeme kararının yerine getirilmesi için her ne kadar İYUK m. 10 başvurusu yapılsa da maddede düzenlenen maddi ve manevi tazminat davasının 10 yıllık genel zamanaşımına tabi olduğu hususu öğretide ve yargı kararlarında belirtilmesine rağmen[30], görme engelli kamu görevlisinin açmış olduğu davanın süreden reddedilmesi kanaatimizce yerinde bir karar değildir.

Somut olayda görme engelli kamu görevlisi EBSY ve diğer elektronik belge sistemlerini kullanamaz hale gelince Anayasa'nın 10. maddesi uyarınca dezavantajlı bir duruma geçmiştir. Bu durum Anayasa'ya, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin "erişilebilirlik" yükümlülüklerine, engellilerin istihdamına ilişkin hükümleri ile "eşitlik" hükümlerine[31], 5378 sayılı Kanunun erişilebilirlik ile

30 Bu konuda bkz. Cemil Kaya, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Konusuna Danıştay'ın Yaklaşımı* (*İYUK Madde 28 Üzerine Bir İnceleme)*, Legal Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 50 vd. Ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No. 2017/26740, https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/26740, (Erişim Tarihi: 30.12.2025)

31 Ayrıca bkz. BM Engelli Hakları Sözleşmesi m. 2, m. 5 ve m. 9.

istihdam hükümlerine ve eşitlik prensibine uygun olmadığından hukuka aykırılık teşkil etmektedir[32]. BM Engelli Hakları Komitesi nezdinde yapılacak bir başvuruda bu hususlar gündeme getirilebilecektir[33].

TİHEK kararında da belirtildiği üzere bu karar sadece günümüzdeki erişilebilirliğe değil, gelecek bir tarihte, öğrenciler ve diğer personelin de bu sisteme erişilebilirliğinin olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 51500/08 sayılı ÇAM/Türkiye[34] kararında başvurucunun yalnızca görme engelli olması sebebiyle yaşanan ve idarece sergilenen tavırların hak ihlali unsuru taşıyacağını açıkça vurgulamıştır. Bu bağlamda kanaatimizce Üniversitenin bu uygulaması da somut olaydaki görme engelli kamu görevlisi bakımından bir hak ihlaline sebebiyet verebilecek niteliktedir.

Ayrıca meselenin ceza hukuku boyutu çalışmamızın kapsamında olmadığından vaka incelemesi bağlamında bir başlık olarak tarafımızca ele alınmamıştır. Ancak görme engelli kamu görevlisi söz konusu Üniversitenin rektörü ve olayla ilgili personellerin tespit edilerek haklarında disiplin soruşturması ile ceza soruşturması açılmasını birden fazla kez [35] talep ettiyse de en son Yükseköğretim Kurulu Başkan Vekilinin 19.2.2025 tarih ve 6955 sayılı kararıyla soruşturma açılması talebi reddedilmiştir. Görme engelli birey bu ret kararına karşı Danıştay 1. Dairesi'nde itiraz etmiştir. Söz ko-

32 Somut olayda özellikle 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun ilgili maddelerinden 4/A maddesinde; "*Doğrudan veya dolaylı ayrımcılık olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır. Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez.*" Yine 4/B Maddesinde; "*Engellilerin toplumdan tecrit edilmeleri ve ayrı tutulmaları önlenir. Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamaları esas olup, özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar.*", "İstihdam" başlıklı 14 üncü maddesinde; *"... Çalışan engellilerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, engelinden dolayı diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz. Çalışan veya iş başvurusunda bulunan engellilerin karşılaşabileceği engel ve güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve engellilerin çalıştığı iş yerlerinde makul düzenlemelerin, bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işverenler tarafından yapılması zorunludur…*" yönündeki düzenlemelere aykırılık gündeme gelmektedir.

33 Ayrıca bkz. 22.05.2014 tarihli CRPD Erişilebilirlik Hakkında 2 No'lu Genel Yorum paragraf 22 ve 25 için CRPD/C/GC/2, https://docs.un.org/en/CRPD/C/GC/2, (Erişim Tarihi: 4.12.2025)

34 https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5307099-6607283, (Erişim Tarihi: 4.12.2025)

35 Görme engelli bireyin, ceza soruşturması açılması amacıyla yaptığı ilk şikayete istinaden İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 19.01.2023 tarih ve S.N:2023/14205, K:2023/276 sayılı kararı ile görevsizlik kararı verilerek dosyasının Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na gönderilmesine karar verilmiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Hukuk Müşavirliği'nin 01.03.2023 tarih ve E.12378 sayılı yazısı ile dosyasının ilgili Üniversiteye gönderilmesi üzerine söz konusu görevi kötüye kullanma iddiasına ilişkin olarak basit suç şüphesini ortaya koyacak delillerin bulunmaması nedeniyle 5271 sayılı Kanunun 158. maddesinin 6. fıkrası uyarınca soruşturma açılmasına gerek görülmemiştir. Soruşturma açılmama kararına karşı İstanbul 14. İdare Mahkemesi önünde dava açan görme engelli bireyin talebi hakkında mahkeme 2023/1565 E.-2024/690 K. sayılı ilamında *"…davacı tarafından kamu görevlilerinin söz konusu ihale için tesis edilen işlemlerde hangi eylemlerinin görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğunun somut olarak ortaya konulamadığı ve davalı idarenin yükseköğretim kurumu nezdinde görev yapan kamu görevlileri hakkında söz konusu şikayete istinaden soruşturma açılmamasına ilişkin sahip olduğu takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanıldığı anlaşıldığından davacının şikayetine istinaden davalı idare tarafından kamu görevlileri hakkında soruşturma açılmasına gerek görülmemesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı"* karar verilmiştir.

nusu bu itirazı yaparken de bahse konu ret kararını "lüzum-u muhakeme" veya "men-i muhakeme" kararı gibi düşünerek Danıştay 1. Dairesi'ne başvurmuştur. Ancak Danıştay 1. Dairesi 2025/750 E.-2025/684 K. sayılı kararı ile bu ret kararının itiraz usulü ile incelenebilen bir işlem olmadığına, bu ret işleminin kesin, yürütülebilir ve icrai bir işlem olması sebebiyle idari yargıda dava konusu edilebileceğine oy çokluğuyla hükmetmiştir. Mahkeme bu hükme varırken kanunda bununla ilgili bir düzenleme olmadığına ve kıyas yapılamayacağına da değinmiştir. Ancak kanaatimizce karşı oyda tartışılan hususlar dikkate değerdir. Özellikle karşı oy kararında belirtilen kıyas yapılabilecek hususlarda dar yorum yaparak kişi lehine karar vermek kanaatimizce de mümkün olmalıdır[36]. Ayrıca görme engelli bireyin yapmış olduğu bu başvurular hakkında her seferinde ilgili makamlar tarafından izin verilmesi için ilgili Üniversiteye yönlendirilmiştir. Halbuki mahkeme kararlarını yerine getiremeyen rektör ve ilgili kamu personeli hakkında soruşturma açılması talebini, bizzat bu mahkeme kararlarını yerine getirmeyenlere iletmek kanaatimizce hukuka ve işin mantığına aykırıdır. Dolayısıyla görme engelli bireyin erişiminin engellenmesi ve istihdamının kısıtlanmasından sorumlu olabilecek kişilerin disiplin hukuku ve ceza hukuku bakımından soruşturulması bugüne kadar mümkün olmamıştır. Bu durumda görme engelli birey hakkına kavuşamadığı ve manevi tazminat da elde edemediği gibi, mahkeme kararlarını yerine getirmeyen sorumlu kişiler tespit edilerek disiplin ve ceza soruşturmasına da geçilememiştir.

Tüm bunlara ilave olarak, yaşanan somut olayda belki de tartışılması gereken en önemli hususlardan biri meselenin "etik" boyutudur. Görme engelli birey uzun yıllar şef pozisyonunda çalışıp, kamu hizmetine ciddi katkılar sunabilirken bir anda erişimi engellenerek istihdamı kısıtlanmış, kendini vasıfsız ve değersiz hissedebileceği bir duruma getirilmiştir. Görme engelli birey özlük haklarında bir değişiklik olmadıkça daha az çalışıp aynı maaşı alarak, kapasitesini gerçekleştirmek bakımından kendini zorlamayarak, hiçbir hukuki yolu tüketmeyerek daha kolay olanı seçebilir ve yaşananların manevi yükünü de yüklenmeyebilirdi. Somut olayda görme engelli bireyin yapmış olduğu başvurular, başvuruların içeriği ve idarelerin tavırları ele alındığında başvurucunun meselenin ahlaki boyutunu da düşünerek bu hukuki yollara başvurduğu anlaşılmaktadır. Sırf bu sebeple bile kanaatimizce tüketilen hukuki yollar sonucunda verilen kararlar, emsal karar niteliğinde olup, idarenin hakkın teslimi için bir an evvel harekete geçmesi ve mahkeme kararlarını yerine getirmesi

36 Danıştay 1. Dairesi 2025/750 E.-2025/684 K. sayılı kararının karşı oyundan ilgili kısım: *"Bu durumda suç ve ceza içermeyen ve usule ilişkin hükümlerin uygulanmasında kişilerin aleyhine olmayacak şekilde ve dar yorum çerçevesinde kıyas yapmanın önünde bir engel bulunmamaktadır. Kaldı ki 2547 sayılı Kanun ile 4483 sayılı Kanun hükümleri arasında yapılacak kıyas ile varılacak sonuç kişilerin hak aramalarını onların lehine olarak daha etkili yöntemlere bağlamaktadır. Danıştay'ın görevlerinin 2547 sayılı Kanunun ilgili hükmünde tek tek sayıldığı, kıyas yoluyla görev alanı genişletilemeyeceğinden bu Kanun uyarınca verilen işleme koymama kararlarının Danıştaya incelenemeyeceği savunmasının mevcut uygulamayla bir tutarlılığı bulunmamaktadır.*

Ayrıca 2547 sayılı Kanunda itiraz sürelerinin olmaması nedeniyle Dairemizin istikrar bulmuş kararları ile süre hesaplamasında kıyas yoluyla 4483 sayılı Kanuna atıfta bulunularak itiraz süreleri hesaplanmaktadır… Aksi halde bu itirazların idari yargıda iptal davasına konu edilmesi, kanunda özel olarak düzenlenmiş bir ceza soruşturması usulünü anlamsız kılacak; ayrıca ceza hukuku kapsamında olan bir konunun idari yargı yoluyla çözülmesi gibi hukuka aykırı bir durumun doğmasına sebep olacaktır. Bu yol suçun ve suçlunun kısa sürede soruşturulması bakımından ceza hukukunun amaçlarına da uygundur.

Nitekim, Danıştay Sekizinci Dairesinin 14.3.2018 tarih ve E:2015/14304, K:2018/1372 sayılı kararı da bu yöndedir."

gerekmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada ele almış olduğumuz sebeplerle, somut vakada yeni akdedilen kamu ihale sözleşmesinin uyarlanması mümkünken uyarlanmadığı ve görme engelli kamu görevlisinin erişilebilirliğinin engellenerek istihdamının kısıtlandığı kanaatine ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, Türk İdare Hukuku, 19. Basım, Seçkin, Ankara, 2025.

AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, Türk İdari Yargılama Hukuku, 11. Basım, Seçkin, Ankara, 2024.

BAĞRIAÇIK, 'Kamu Hizmetinin Uyarlama İlkesi Üzerine Bir Değerlendirme', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 3, Yıl: 2018, s.155-183.

BALTA, İdare Hukukuna Giriş I, TODAİE Yayınları No: 117, Ankara, 1968/1970.

ÇAPTUĞ, 'Covid-19 Salgınının Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesi Sürecine Etkisi ve Sonuçları', Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, Yıl: 2021, s. 1309-1327.

DURAN, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

GÖZLER, İdare Hukuku Cilt II, 3. Basım, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.

GÖZÜBÜYÜK, Yönetim Hukuku, 17. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.

GÜNDAY, İdare Hukuku, 11. Basım, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2017.

KAPLAN, Hakimin Sözleşmeye Müdahalesi, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

KARAHANOĞULLARI, Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim), 3. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

KAYA, İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Konusuna Danıştay'ın Yaklaşımı (İYUK Made 28 Üzerine Bir İnceleme), 1. Basım, Legal Yayıncılık, Ankara, 2011.

MALBELEĞİ, İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerde Sözleşmede Değişiklik ve Sözleşmede Değişikliğin Özel Bir Türü Olarak "Uyarlama", On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

MEMİŞ, Genel İdare Hukuku, 2. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

OĞURLU, İdare Hukukunda "E-Devlet" Dönüşümü ve Dijitalleşen Kamu Hizmeti, 1. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.

ONAR, İdare Hukukunun Umumi Esasları, 3. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966.

ÖNDER, 'İdari Sözleşmeler', Danıştay Dergisi, s. 32-33.

ÖZAY, Gün Işığında Yönetim, 3. Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

ÖZAY, 'Türkiye'deki Klasik Kamu Hizmeti Anlayışı: 'Çok Yaşa' ya da 'A Tes Amour", 7-8 Mayıs 1998 Galatasaray Üniversitesi Léon Duguit ve Bugünkü Kamu Hizmeti Kollokyumu Tebliğleri, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 56, Sayı: 1-4, Yıl: 1998, s. 293-295.

PAK, Türk Borçlar Kanununda Aşırı İfa Güçlüğü (TBK md. 138), Seçkin, Ankara, 2020.

TAN/BAYAZIT, İdare Hukuku, 11. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023.

TANRIVERDİ, 'Yapay Zekanın Kamu Hizmetinin Sunumuna Etkileri', Adalet Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 66, Yıl: 2021, s. 293-314.

TEKİNSOY, İdari Sözleşme Rejiminin Temel Özellikleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2002.

TOPUZ, Türk-İsviçre ve Alman Borçlar Hukukunda Denge Bozulması ve İfa Güçlüğü Durumlarında Sözleşmeye Müdahale, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.

UZ, İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerin Hukuksal Rejimi Bakımından Kamu İhale Sözleşmeleri, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

YAYLA, İdare Hukuku, 2. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010.

YILDIRIM/YASİN/KAMAN/ÖZDEMİR/ÜSTÜN/TEKİNSOY, İdare Hukuku, 9. Basım, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.